



ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

11 ЖИЛД, 5 СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

ТОМ 11, НОМЕР 5

JOURNAL OF LAW RESEARCH

VOLUME 11, ISSUE 5



ТОШКЕНТ-2026

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№5 (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2026-5>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'affor
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Yosuke Shamoto
yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)
Umarxanova Dildora Sharipxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nematov Jo'rabek Nematilloevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xusanov Ozod Tillabayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Selimanova Svetlana Mixaylovna
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Peshkova Xristina Vyacheslavovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
Sung Un Lee
yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ҲУҚУҚРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ruziyev Rustam Jabborovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Borotov Mirodiljon Xomudjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Shomuxamedova Zamira Shoislamovna
yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)
Ahmad Issa Altweissi
yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)
Mexmonov Kambariddin Miradxanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

12.00.04 - ҲУҚУҚРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.
Kanton Federal sud markazi (AQSH)
Borut Strazisar
Yuridik bo'lim boshlig'i (Sloveniya)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Gasanov Mixail Yuriyevich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Sattorova Gulnoza Djurakulovna
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)
Denisov Gleb
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Nurmatov Mirg'olib Mirzayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliyev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzayev Aziz
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)
Qo'shayev Nurali Mahmudovich
yuridik fanlar nomzodi, dotsent (O'zbekiston)

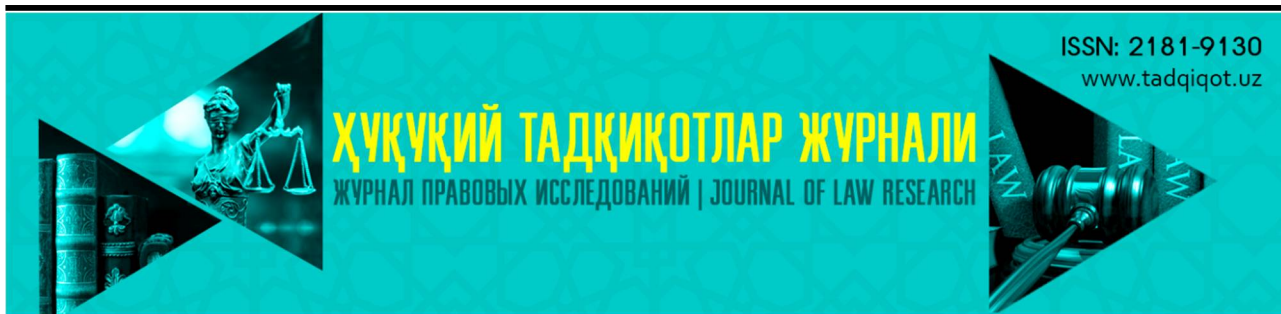
Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirazov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Artikov Dilmurod Raxmatillayevich	
MA’MURIY SUD ISHLARINI YURITISH PRINSIPLARINING YURIDIK TAVSIFI.....	5
2. Sayfullaeva Venera Nimatjonovna	
AXBOROT XAVFSIZLIGI SOHASIDA SUN’IY INTELLEKT HUQUQIY KONSEPSIYASINING SHAKLLANISHI.....	14
3. Бойтураев Дилшод Маматкарим угли	
ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ РЕОРГАНИЗАЦИИ ОБЩЕСТВ С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	26
4. Hazratqulov Zahridin Sobirjanovich	
KREDIT SEKTORIDA QONUN BUZILISHLARI HOLATLARIGA QARSHI KURASHNI MUVOFIQLASHTIRISHDA PROKURATURA ORGANLARI FAOLIYATINING NAZARIY-HUQUQIY VA AMALIY JIHATLARI.....	40
5. Khamidov Nurmukhammad Orif ugli, Najimova Jamola Davron qizi	
ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND THE FUTURE OF CRIMINAL LIABILITY: A COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS.....	50
6. Hojiyev Nosirjon Komilovich	
GIYOHVANDLIK VOSITALARINI, ULARNING ANALOGLARINI YOKI PSIXOTROP MODDALARNI ISTE’MOL QILISHGA JALB ETGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK: XORIJIY TAJRIBA.....	59
7. Qo’chqarov Jaloliddin Nurilla o’g’li	
MEHNATNI MUHOFAZA QILISH QOIDALARINI BUZISH UCHUN JINOIY JAVOBGARLIKNING KELIB CHIQISHI HAMDA UNING AHAMIYATI.....	67
8. Утаев Хусниддин Хуррамович	
РАҚАМЛИ МУҲИТДА ФИРИБГАРЛИК ЖИНОЯТИНИНГ ОБЪЕКТИВ БЕЛГИЛАРИНИ ЖИНОИЙ ҲУҚУҚИЙ БАҲОЛАШ МАСАЛАЛАРИ.....	74
9. Нодиров Музаффар Ахмадович, Хайдарова Шохида Ахрор кизи	
ОЦЕНИВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОКУРОРОВ.....	81
10. Ummatov Muhammadrasul Tursunovich	
KOMPYUTER AXBOROTIDAN QONUNGA XILOF RAVISHDA FOYDALANISH JINOYATLARINI TERGOV QILISHDA YUZAGA KELADIGAN MUAMMOLAR.....	93
11. Хамдамова Фируза Уразалиевна	
ПРАВО РЕБЁНКА НА ДОСТУП К ИНФОРМАЦИИ И ЗАЩИТУ ОТ ВРЕДОНОСНОГО КОНТЕНТА.....	100
12. Султонов Абдулла Тоштемир ўғли	
ФИШИНГ ВА ОНЛАЙН ФИРИБГАРЛИККА ҚАРШИ КУРАШИШ СОҲАСИДАГИ МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	108



12.00.02-КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

Artikov Dilmurod Raxmatillayevich,
O'zbekiston Respublikasi Odil sudlov akademiyasi mustaqil izlanuvchisi
E-mail: artikov.dilmurod@gmail.com

MA'MURIY SUD ISHLARINI YURITISH PRINSIPLARINING YURIDIK TAVSIFI

For citation: Artikov Dilmurod Raxmatillaevich. LEGAL CHARACTERISTICS OF THE PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE COURT PROCEEDINGS. Journal of Law Research. 2026, 11 vol., issue 5.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.22235104>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ma'muriy sud ishlarini yuritish prinsiplari amaldagi qonunchilik asosida hamda ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Tahlil jarayonida sud amaliyoti materiallari keng qo'llangan bo'lib, ular orqali nazariy tushunchalarning amalda qanday amalga oshirilayotgani yoritilgan. Maqola doirasida odil sudlovning faqat sud tomonidan amalga oshirilishi, qonun va sud oldida tenglik, sudyalarning mustaqilligi va faqat qonunga bo'ysunishi, sudning faol ishtiroki, ma'muriy sud ishlari yuritiladigan til, sud muhokamasining oshkoraligi va bevositaligi, shuningdek, ma'muriy ishlarni qonunchilik asosida hal qilish va sud hujjatlarining majburiyligi kabi sud faoliyatidagi asosiy prinsiplar alohida tahlil qilingan. Ilmiy asarlar va sud amaliyotida qayd etilgan qonunchilik normalari hamda ularning qonuniy interpretatsiyasi misollar bilan yoritilgan. Maqola huquqshunoslar va sud amaliyoti bilan shug'ullanadigan ilmiy hamjamiyat uchun ma'muriy sud ishlarining nazariy asoslari, prinsiplari va amaliy ahamiyatini chuqur tushunish imkonini beradi. Shu tariqa, maqola nazariy tahlilni sud amaliyoti bilan uyg'unlashtirgan holda, ma'muriy sud faoliyatini takomillashtirish va prinsiplardan samarali foydalanishga oid xulosalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: ma'muriy sud, prinsiplar, odil sudlov, tenglik, sud mustaqilligi, faol ishtirok, qonunchilik, ochiqlik, konstitutsiya

Артиков Дилмурод Рахматиллаевич,
Самостоятельный соискатель Академии
правосудия Республики Узбекистан
E-mail: artikov.dilmurod@gmail.com

ЮРИДИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПОВ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

АННОТАЦИЯ

В настоящей статье принципы ведения административных дел анализируются на основе действующего законодательства, а также с научно-теоретической точки зрения. В процессе анализа широко использовались материалы судебной практики, которые позволили показать, как теоретические положения реализуются на практике. В статье подробно рассмотрены основные принципы

деятельности суда, такие как осуществление справедливого судопроизводства исключительно судом, равенство перед законом и судом, независимость судей и подчинение только закону, активное участие суда, язык ведения административных дел, открытость и непосредственность судебного разбирательства, а также рассмотрение административных дел на основе законодательства и обязательность судебных документов. В научных трудах и судебной практике освещены нормы законодательства и их законная интерпретация с приведением примеров. Статья позволяет юристам и научному сообществу, занимающемуся судебной практикой, глубоко понять теоретические основы, принципы и практическое значение ведения административных дел. Таким образом, статья сочетает теоретический анализ с судебной практикой и предоставляет выводы о совершенствовании деятельности административного суда и эффективном применении его принципов.

Ключевые слова: административный суд, принципы, справедливое судопроизводство, равенство, независимость судей, активное участие, законодательство, открытость, конституция

Artikov Dilmurod Rakhmatillaevich,

Independent Researcher of Academy of Justice of the Republic of Uzbekistan

E-mail: artikov.dilmurod@gmail.com

LEGAL CHARACTERISTICS OF THE PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE COURT PROCEEDINGS

ANNOTATION

This article analyzes the principles of administrative court proceedings based on the current legislation and from a scientific-theoretical perspective. The analysis extensively utilizes materials from judicial practice, which demonstrate how theoretical concepts are implemented in practice. The article thoroughly examines the main principles of court activity, including the administration of fair justice exclusively by the court, equality before the law and the court, judicial independence and adherence solely to the law, active participation of the court, the language used in administrative proceedings, openness and directness of the trial, as well as the resolution of administrative cases based on legislation and the binding nature of court decisions. Legal norms and their lawful interpretation, as reflected in scholarly works and judicial practice, are illustrated with examples. The article enables legal scholars and the scientific community engaged in judicial practice to gain a profound understanding of the theoretical foundations, principles, and practical significance of administrative court proceedings. Accordingly, the article combines theoretical analysis with judicial practice and provides conclusions on improving administrative court operations and effectively applying its principles.

Keywords: administrative court, principles, fair justice, equality, judicial independence, active participation, legislation, openness, constitution

Ma'muriy sud ishlarini yuritishning prinsiplari jamiyat rivojlanishining ijtimoiy-iqtisodiy, axloqiy va siyosiy sharoitlariga mos keladigan va unda ma'muriy sudlov qanday bo'lishi kerakligi haqidagi hukmron g'oyalarni aks ettiradi va eng umumiy, asosiy huquqiy qoidalarni ifodalaydi. Prinsiplar nafaqat jismoniy va yuridik shaxslar, balki sudlar, shuningdek boshqa davlat organlari tomonidan bajarilishi kerak bo'lgan qat'iy va shartsiz imperativ talablar xarakteriga ega. Ma'muriy sud ishlarini yuritishning prinsiplari ma'muriy sud protsessining barcha bosqichlarida harakat qiladi.

Amaldagi Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksiga ko'ra, ma'muriy sud ishlarini yuritishning asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat: odil sudlovning faqat sud tomonidan amalga oshirilishi; qonun va sud oldida tenglik; sudyalarning mustaqilligi va faqat qonunga bo'ysunishi; sudning faol ishtiroki; ma'muriy sud ishlari yuritiladigan til; sud muhokamasining oshkoraligi; sud muhokamasining bevositaligi; ma'muriy ishlarni qonunchilik asosida hal qilish hamda sud hujjatlarining majburiyligi[1]. Quyidagi mazkur prinsiplarni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilib chiqsak.

Odil sudlovning faqat sud tomonidan amalga oshirilishi. Mazkur prinsip O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi[2]ning 130-moddasida mustahkamlangan. Bu prinsip odil sudlov

funksiyasini boshqa organlar tomonidan o'zlashtirilishining oldini olishga qaratilgan, chunki faqat sud ma'lum bir ishning xolis, mustaqilik va to'liq ko'rib chiqish bo'yicha yuqori darajada kafolatlariga ega. Ushbu prinsipning mazmuni bir qator qat'iy talablar o'z ichiga oladi:

Har qanday davlat organining sud vakolatiga kirishini va sudning vakolatiga tegishli ishlarni hal qilishni taqiqlash. Boshqa (sud bo'lmagan) davlat organlari tomonidan sudning vakolatiga tegishli bo'lgan huquqiy nizolarni hal qilish odil sudlov deb hisoblanmaydi. Odil sudlov - bu sud tizimining funksiyalarini amalga oshirishning maxsus usuli, ya'ni faqat sud odil sudlovni amalga oshirishi mumkin. Bu sud tomonidan qonunda belgilangan protsessual tartibda aniq sud ishlarini ko'rib chiqish va hal qilishni, ular bo'yicha qonuniy, oqilona va adolatli qarorlar chiqarishni o'z ichiga oladi. Ishlarni hal qilishning maxsus protsessual tartibi sifatida u ish qo'zg'atish uchun da'vo shaklini, ishda ishtirok etayotgan shaxslar huquqlarining maxsus protsessual kafolatlarini nazarda tutadi, bu esa nizoni qonuniy va oqilona hal qilishga imkon beradi. Ma'muriy ishni hal qilishning ushbu eng demokratik usuli faqat uni amalga oshirish uchun maxsus tuzilgan organ - sud faoliyatida qo'llanilishi mumkin. Shunga ko'ra, davlatning suddan boshqa hech bir organiga odil sudlovni amalga oshirish vazifasi yuklatilishi mumkin emas.

Odil sudlovni amalga oshirish huquqiga ega bo'lgan sud faqat O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va "Sudlar to'g'risida"gi Qonun[3] asosida tuzilgan organ tomonidan tan olinadi. Boshqa sudlarni, shu jumladan ixtisoslashgan sudlarni tashkil etish faqat ushbu qoidalarga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, vakolatlarni to'g'ridan-to'g'ri tartibga solish, ixtisoslashgan sudlarni shakllantirish va ishlash tartibi alohida qonunlarda belgilanishi kerak.

Favqulodda sudlarni tashkil etishni taqiqlash (O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 131-moddasi 2-qismi), ya'ni sudlar to'g'risidagi qonun hujjatlarini chetlab o'tadigan yoki repressiv, jazolovchi davlat siyosatini amalga oshiradigan sudlar tuzish mumkin emas.

Sud faoliyati va sud qarori qonuniy, vakolat va xolislik talablariga javob beradigan sud tomonidan amalga oshirilgan taqdirdagina qonuniy va odil sudlov maqsadiga javob beradigan deb tan olinishi mumkin.

Suddan tashqari boshqa har qanday davlat organlari va mansabdor shaxslar tomonidan sud hujjatlarini bekor qilish yoki o'zgartirishni taqiqlanadi.

Qonun va sud oldida tenglik. Ma'muriy ishlar bo'yicha odil sudlov fuqarolarning jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan, yuridik shaxslarning esa mulkchilik shaklidan, joylashgan yeridan, shuningdek boshqa holatlardan qat'i nazar qonun va sud oldida tengligi asosida amalga oshiriladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 18-moddasining birinchi qismida O'zbekiston Respublikasida barcha fuqarolar bir xil huquq va erkinliklarga ega bo'lib, jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, shaxsi va ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar, qonun oldida teng ekanligi belgilangan.

Mazkur prinsip barcha fuqarolar (O'zbekiston Respublikasi fuqarolari, chet el fuqarolari va fuqaroligi bo'lmagan shaxslar) sudga murojaat qilish huquqiga ega ekanligini anglatadi. Shuningdek, yuridik shaxslarning har qanday turi sudga murojaat qilishda teng imkoniyatlarga ega.

Sudyalarning mustaqilligi va faqat qonunga bo'ysunishi. Mazkur prinsip sud hokimiyatining mustaqilligi bilan bog'liq bo'lib, uni ikki turga bo'lishi mumkin: institutsional va shaxsiy mustaqillik. Ularning har ikkisi shuni taqozo etadiki, sud hokimiyati, sudyalari, ularning tarkibiy qismlari boshqa biron ommaviy hokimiyatga bo'ysunmasligi kerak.

Institutsional mustaqillik shuni anglatadiki, sudyalari sud hokimiyatning har qanday boshqa tarmog'idan mustaqil, ya'ni ular hech qanday boshqa davlat organlariga, jumladan, qonun chiqaruvchi va ijroiya hokimiyatiga bo'ysunmaydi va ular oldida javob bermaydi. Barcha boshqa davlat muassasalari sud hokimiyati qarorlarini hurmat qilishi va ularga rioya qilishi kerak.

Sud hokimiyatining individual mustaqilligi sudyalarning boshqa davlat va nodavlat tuzilmalar hamda ularning mansabdor shaxslaridan, oddiy fuqarolar va hattoki, bir sud doirasidagi sudyalari yoki yuqori instansiya sudyalaridan mustaqilligini anglatadi.

Sud hokimiyatining individual mustaqilligi quyidagi belgilar bilan xarakterlanadi: sudyalarning boshqa respublika va mahalliy davlat hokimiyati organlarining mansabdor shaxslaridan mustaqilligi; sudyalarning sud raislaridan mustaqilligi; sudyalarning yuqori turuvchi sud sudyalardan mustaqilligi; sud hay'atlarida sudyaning boshqa sudyalardan mustaqilligi; sudyalarning boshqa har qanday fuqarolardan mustaqilligi tushuniladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaning 130-moddasiga ko'ra "...sud hokimiyati qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatdan, siyosiy partiyalardan, fuqarolik jamiyatining boshqa institutlaridan mustaqil holda ish yuritadi".

Shuningdek, "Sudlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining 1-moddasiga muvofiq, O'zbekiston Respublikasida sud hokimiyati qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatlardan, siyosiy partiyalardan, boshqa jamoat birlashmalaridan mustaqil holda ish yuritadi. O'zbekiston Respublikasida sud hokimiyati faqat sudlar tomonidan amalga oshiriladi. Hech qaysi boshqa organlar va shaxslar sud hokimiyati vakolatlarini o'zlashtirib olishga haqli emas.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 136-moddasida sudyalar mustaqil ekanligi, faqat qonunga bo'ysunishlari, sudyalarning odil sudlovni amalga oshirish borasidagi faoliyatiga biron-bir tarzda aralashishga yo'l qo'yilmashligi va bunday aralashish qonunga muvofiq javobgarlikka sabab bo'lishi kabi muhim normalar bilan mustahkamlab qo'yilgan.

Shuningdek, Konstitutsiyaning 136-moddasiga muvofiq sudyalar daxlsizdir. Davlat sudyaning va uning oila a'zolarining xavfsizligini ta'minlaydi. Sudyani muayyan ishning muhokamasidan chetlashtirishga, uning vakolatlarini bekor qilishga yoki to'xtatib turishga, boshqa lavozimga o'tkazishga faqat qonunda belgilangan tartibda va asoslarga ko'ra yo'l qo'yiladi. Sudning qayta tashkil etilishi yoki tugatilishi sudyani lavozimidan ozod etish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin emas.

Mazkur Konstitutsiyaviy normalarning mazmun-mohiyati shundan iboratki:

Birinchidan, sudyani ishning muhokamasidan chetlashtirishga, uning vakolatlarini bekor qilishga yoki to'xtatib turishga faqatgina qonunda belgilangan tartib va asoslarga ko'ra yo'l qo'yiladi. Bu degani, sudya o'zi olib borayotgan biron bir ishni ko'rish davrida ushbu ishdan chetlashtirilishiga yo'l qo'yilmaydi. Masalan, sudya yoki sudyalar tarkibi bir jinoyat ishini boshidan oxirigacha ko'rib chiqib, hukm chiqarguniga qadar ushbu jinoyat ishini ko'rib chiqish vakolati ulardan olib qo'yilmaydi.

Ikkinchidan, sudyaning boshqa lavozimga o'tkazishga faqatgina qonunda belgilangan tartib va asoslarga ko'ra yo'l qo'yiladi.

Uchinchidan, sudyani lavozimidan ozod etish uchun asos sifatida sudning qayta tashkil etilishi yoki tugatilishi sabab bo'la olmaydi.

Darhaqiqat sudyalarning mustaqilligi va ularning daxlsizligi konstitutsiyaviy darajada mustahkamlangan, sudyaning vakolatlari qonunda belgilangan tartibdan hamda asoslardan boshqacha tarzda tugatilishi yoki to'xtatib turilishi mumkin emasligi kafolatlanadi.

Sudning faol ishtiroki. Mazkur prinsip ma'muriy sud ishlarini yuritish prinsiplari tizimida shaxsning huquqiy himoyasini ta'minlash uchun juda muhimdir. O'z navbatida, sudning faol ishtiroki prinsipi ma'muriy sud ishlarini yuritishning boshqa protsessual huquq sohalaridan o'ziga xos xususiyatlarini ham belgilaydi. Ushbu prinsip ko'plab mamlakatlarda "tergov prinsipi" deb ham ataladi, chunki sudning tegishli faol yordamisiz jismoniy va yuridik shaxs uchun jarayonda to'liq ishtirok etishda ma'muriy organdan zarur materiallar va ma'lumotlarni olish juda qiyin. Shuning uchun sud ishni har tomonlama, to'liq, obyektiv hal qilish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishi kerak.

Ma'muriy sud ishlarini eritishda ushbu prinsip ishning haqiqiy holatlarini aniqlashda, bahsli ma'muriy huquqiy munosabatlar tomonlarining haqiqiy "balansi" va haqiqiy protsessual tengligini o'rnatishda alohida rol o'ynashga qaratilgan. Ma'muriy nizolarni hal qilishda sudning faol ishtirokiga bo'lgan ehtiyoj nafaqat tomonlarning imkoniyatlarining haqiqiy tengsizligi, balki ishning muhim holatlarini aniqlashda mablag' etishmasligi, obyektiv aralashuv, tushunmovchilik tufayli xavf tug'dirishi mumkinligi bilan ham bog'liq. Umuman olganda, sudning faol ishtiroki haqiqiy protsessual tenglikni tiklashga qaratilgan.

Bunday holda, sudga isbotlash mavzusini aniqlashtirish va kerakli ma'lumotlarni olish, nizoni to'g'ri hal qilish uchun zarur bo'lgan ba'zi dalillar yo'qligini ko'rsatish huquqi beriladi. Ushbu vazifalarni bajarish jarayonning biron bir ishtirokchisini imtiyozli lavozimga qo'ymasligi va ishning o'ziga xos holatlariga bo'ysunishi kerak. Bunday holda, tortishuv jarayoni u yoki bu tarzda muayyan tergov tamoyillarini o'z ichiga oladi va tortishuv jarayonining chegaralari, uning o'lchovi sudning faol vakolatlari hajmi bilan belgilanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni bilan tasdiqlangan 2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini «Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili»da amalga oshirishga oid Davlat dasturidagi "Davlat organlari va mansabdor shaxslarning faoliyati ustidan samarali sud nazoratini o'rnatish hamda fuqaro va tadbirkorlik sub'ektlarining odil sudlovga erishish darajasini oshirish" deb nomlangan 15-maqсадning 50-bandida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 29-yanvardagi PQ-107-son qarori 2-bandining ikkinchi xatboshisida ma'muriy sudlarda mansabdor shaxslarning qarorlari ustidan berilgan shikoyatlarni ko'rib chiqish tizimini takomillashtirish orqali sud nazoratini qo'llash sohasini kengaytirish maqsadida qarori, harakati (harakatsizligi) noqonuniy emasligini ma'muriy sudga isbotlash majburiyati, uni qabul qilgan mansabdor shaxsning o'ziga yuklash tartibi — «sudning faol ishtiroki» tamoyilini joriy etish, bunda ma'muriy sudlarga ishning haqiqiy holatlarini aniqlash uchun o'z tashabbusi bilan dalillarni yig'ish majburiyatini yuklash, huquqi buzilgan fuqaro yoki tadbirkorlik sub'ektiga esa dalillarni yig'ishda faqat o'z imkoniyati doirasida ishtirok etishga sharoit yaratish belgilangan[4].

Darhaqiqat, sud amaliyoti tahlil qilinganda ma'muriy sudlarda ish holatlarini isbotlash majburiyati taraflarning o'ziga yuklatilganligi ularni tengsiz holatga keltirayotganligini ko'rsatdi. Jumladan, huquqi buzilgan oddiy fuqaro yoki yuridik shaxsning o'z talablarini isbotlab berish bo'yicha imkoniyatlari davlat organlarining resurslariga qaraganda birmuncha cheklangan hisoblanadi. Ushbu holatda ma'muriy sud ishlarini ko'rishda sudning faol ishtiroki orqali taraflarning teng imkoniyatlari ta'minlanadi.

Xorijiy tajribaga e'tibor qaratadigan bo'lsak, bugungi kunda sudning faol ishtirokiga oid normalar, jumladan ma'muriy sud tomonidan o'z tashabbusi bilan dalil yig'ishi Germaniya, Gruziya[5], Ozarbayjon[6] va Qozog'iston[7] kabi davlatlari qonunchiligida mavjud.

Umuman olganda mazkur prinsipning quyidagi xususiyatlari mavjud:

sud ishda ishtirok etuvchi shaxslarning tushuntirishlari, arizalari, iltimosnomalari, ular tomonidan taqdim etilgan dalillar va ishning boshqa materiallari bilan cheklanmasdan ma'muriy ishning to'g'ri hal qilinishi uchun ahamiyatga ega bo'lgan barcha haqiqiy holatlarni har tomonlama, to'liq va xolisona tekshiradi.

sud o'z tashabbusi yoki ishda ishtirok etuvchi shaxslarning iltimosnomasi bo'yicha qo'shimcha dalillar to'playdi, shuningdek ma'muriy sud ishlarini yuritish vazifalarini hal qilishga qaratilgan boshqa harakatlarni bajaradi.

O'z navbatida, ishda ishtirok etuvchi shaxslar ishning haqiqiy holatlarini tekshirishda va dalillarni to'plashda sudga ko'maklashishi shart.

Umuman olgan, ma'muriy sud ishlarini yuritishni "sudning faol ishtiroki" tamoyili asosida amalga oshirish, bunda ma'muriy sudlarga ishning haqiqiy holatlarini aniqlash uchun o'z tashabbusi bilan dalillarni yig'ish majburiyatini yuklash, huquqi buzilgan fuqaro yoki tadbirkorlik sub'ektiga esa dalillarni yig'ishda faqat o'z imkoniyati doirasida ishtirok etishga sharoit yaratish nazarda tutadi.

Ma'muriy sud ishlari yuritiladigan til. MSIYutK 12-moddasida ma'muriy sud ishlari yuritiladigan til prinsipi keltirilgan bo'lib, ma'muriy sud ishlari o'zbek tilida, qoraqalpoq tilida yoki muayyan joydagi ko'pchilik aholi so'zlashadigan tilda yuritiladi.

Ma'muriy sud ishlari yuritilayotgan tilni bilmaydigan sud protsessi ishtirokchilarining tarjimon orqali ish materiallari bilan tanishish, sud harakatlarida ishtirok etish hamda sudga o'z ona tilida yoki erkin tanlangan muloqot tilida so'zlash huquqi ta'minlanadi.

Sud muhokamasi jarayonida qabul qilinadigan sud hujjatlari sud majlisi qaysi tilda o'tkazilgan bo'lsa, o'sha tilda tuziladi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 139-moddasiga muvofiq, O'zbekiston Respublikasida sud ishlarini yuritish o'zbek tilida, qoraqalpoq tilida yoki muayyan joydagi ko'pchilik aholi so'zlashadigan tilda yoxud qonunga muvofiq boshqa tilda olib boriladi. Sud ishlari olib borilayotgan tilni bilmaydigan sudda qatnashuvchi shaxslarning tarjimon orqali ish materiallari bilan to'la tanishish va sud ishlarida ishtirok etish huquqi hamda sudda ona tilida so'zlash huquqi ta'minlanadi.

Sud muhokamasining oshkoraligi. Mazkur prinsip O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 137-moddasida belgilab o'tilgan hamma sudlarda ishlar ochiq ko'rilishi va ishlarni yopiq majlisda tinglashga qonunda belgilangan hollardagina yo'l qo'yilishiga oid qoida bilan bog'liq.

Sud muhokamasining oshkoraligi asosida tashkil etilishi sudga har qanday bosim o'tkazish qiyinlashtiradi, bu uning mustaqilligi va faqat qonunga bo'ysunishining kafolatlaridan biridir.

Mazkur prinsip ikkita asosiy xususiyatga ega:

birinchidan, u sudning muayyan ishni ko'rib chiqish jarayonini tashkil etishdagi faoliyatini tavsiflab, jamoatchilik va matbuotning mavjudligini ta'minlaydi. Bu jarayonni tinglashni istaganlar uchun sud zaliga bepul kirishni, shuningdek, jarayon to'g'risida yozma yozuvlar olish va sud zalida sodir bo'layotgan barcha narsalarni o'z joylaridan yozib olish huquqini o'z ichiga oladi.

Ushbu prinsip qo'llaniladigan shaxslarga qarab, quyidagi ko'rinishga ega:

tarafklar va ishda ishtirok etuvchi boshqa shaxslar uchun ochiqlik;

boshqa shaxslarga ochiqlik (yoki oshkoralik).

Oshkoralik sud zalida begonalar, ya'ni jamoatchilik, shu jumladan ommaviy axborot vositalari vakillari bo'lish huquqida ifodalanadi.

Shunday qilib, ochiqlik ba'zi shaxslar uchun jarayonda ishtirok etish, boshqalari esa hozir bo'lish va tinglash, yozuvlar yozish, audio va video yozuvlar qilish uchun imkoniyat sifatida jarayonning haqiqiy mavjudligini ta'minlaydi. Ishda ishtirok etayotgan shaxslar va ochiq sud majlisida ishtirok etayotgan boshqa shaxslar sud jarayonini yozma ravishda va audio yozuv orqali yozib olish huquqiga ega ekanligini belgilaydi. Sud majlisini suratga olish, uni videoyozuv, radio va televidizion eshittirish, internet ma'lumotlari va telekommunikatsiya tarmog'idan foydalangan holda efirga uzatishga sudning ruxsati bilan yo'l qo'yiladi.

Ikkinchidan, "oshkoralik" tushunchasi sud qaroriga nisbatan qo'llaniladi va tomonlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun sud qarorlarining mazmuni bilan tanishish imkoniyatini anglatadi.

Amaldagi qonunchilikda ochiqlik prinsipi sud ishlarining shaffofligi prinsipi bilan birgalikda mustahkamlangan. Oshkoralik nafaqat ko'rish, eshitish, yozib olish imkoniyatini, balki muhokama qilish uchun boshqalarga ma'lumot uzatish, ya'ni muayyan organlar, shaxslar, tashkilotlar faoliyati to'g'risida ma'lumotni keng jamoatchilikka taqdim etish imkoniyatini ham anglatadi.

Oshkoralik va ochiqlik prinsipi deganda sud majlisiga kirish ma'lum yoshga yetgan barcha fuqarolar, matbuot vakillari va boshqalar uchun bepul bo'lgan sud ishlarini ko'rib chiqish tartibi tushuniladi.

Agar ko'rib chiqilayotgan ish materiallarida davlat yoki boshqa qonun bilan himoyalangan sirni tashkil etuvchi ma'lumotlar bo'lsa, yopiq sud majlisida ma'muriy ish yuritish amalga oshiriladi. Yopiq sud majlisiga, agar ishda ishtirok etayotgan shaxsning tijorat yoki boshqa qonun bilan himoyalangan sirlarni, ma'muriy ishda mavjud bo'lgan maxfiy ma'lumotlarni, fuqarolarning shaxsiy hayotining daxlsizligini yoki jamoat muhokamasiga xalaqit berishi mumkin bo'lgan boshqa holatlarni saqlash zarurligini nazarda tutgan holda yo'l qo'yiladi.

Davlat sirini yoki qonun bilan qo'riqlanadigan boshqa sirni saqlash zarur bo'lgan taqdirda, ishni yopiq sud majlisida eshitishga yo'l qo'yiladi. Ishni yopiq majlisda videokonferensaloqa rejimida eshitishga yo'l qo'yilmaydi, bunday majlisning audio- va videoyozuvi esa amalga oshirilmaydi. Eshitish yopiq sud majlisida o'tkazilgan taqdirda, ishni elektron shaklda shakllantirishga yo'l qo'yilmaydi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 21.02.2020-yildagi "Sud muhokamasi oshkoraligini va sudlar faoliyatiga doir axborot olish huquqini ta'minlash to'g'risida"gi 4-son

qarorining 11-bandiga ko'ra, sudlar faoliyati to'g'risidagi axborot umumfoydalanish uchun ochiq hisoblanadi, axborotdan foydalanish qonun bilan cheklangan hollar bundan mustasno[8].

Davlat tomonidan qo'riqlanadigan va maxsus ro'yxatlar bilan chegaralab qo'yiladigan alohida ahamiyatli, mutlaqo maxfiy va maxfiy harbiy, siyosiy, iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy va o'zga xil ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasining davlat sirlari hisoblanadi.

Sud axborotning muayyan qismi foydalanish uchun cheklanganligini sabab qilib, talab etilgan axborotni berishini rad qilishga haqli emas. Bunday holatda axborotning umumfoydalanish uchun ochiq qismi taqdim etiladi.

Yuqoridagi Oliy sudi Plenumining mazkur qarori 14-bandiga muvofiq ma'muriy ishni ko'rish paytida ochiq sud majlisini fototasvirga tushirish, videoyozuvni amalga oshirish, shuningdek, ommaviy axborot vositalarida translyatsiya qilishga sud majlisida raislik qiluvchining taraflar fikrini eshitgandan keyin bergan ruxsati bilan yo'l qo'yiladi.

Sud muhokamasining bevositaligi. Mazkur prinsipning asosiy mohiyatini, sud ma'muriy ishni ko'rib chiqishda ish bo'yicha barcha dalillarni bevosita tekshirishi shart.

MSIYutK 146-moddasiga muvofiq sud muhokamasi davomida sud ish bo'yicha dalillarni tekshiradi: ishda ishtirok etuvchi shaxslarning tushuntirishlarini, guvohlarning ko'rsatuvlarini, ekspertlarning xulosalarini, mutaxassislarining maslahatlarini (tushuntirishlarini) eshitadi, yozma dalillar bilan tanishadi, ashyoviy dalillarni ko'zdan kechiradi, shuningdek yozma shaklda taqdim etilgan tushuntirishlar, ko'rsatuvlar va xulosalarni o'qib eshittiradi.

Ma'muriy ishlarni qonunchilik asosida hal qilish. Mazkur prinsip sud ma'muriy ishlarni O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlari, boshqa qonunchilik hujjatlari, shuningdek O'zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomalari asosida hal qilishini anglatadi.

Sud ma'muriy ishni ko'rayotganda ma'muriy organning hujjati qonunga muvofiq emasligini, shu jumladan hujjat vakolat doirasidan chetga chiqilgan holda qabul qilinganligini aniqlasa, qonunga muvofiq qaror qabul qiladi.

Ma'muriy ishlarni ko'rib chiqishda qonunchilikdagi barcha bartaraf etib bo'lmaydigan ziddiyatlar va noaniqliklar fuqarolar va yuridik shaxslarning foydasiga talqin etiladi.

Nizoli munosabatni tartibga soluvchi huquq normalari mavjud bo'lmagan taqdirda, sud shunga o'xshash munosabatlarni tartibga soladigan huquq normalarini qo'llaydi (qonun analogiyasi), bunday normalar ham mavjud bo'lmaganda esa nizoni qonunlarning umumiy asoslari va mazmunidan kelib chiqib hal qiladi (huquq analogiyasi).

Sud amaliyotiga e'tibor qaratadigan bo'lsak. Arizachi D.A. 2022-yil iyun oyida sudga shikoyat ariza bilan murojaat qilib, A. hududda uyni qurib bitkazib, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Fuqarolarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar hamda o'zboshimchalik bilan qurilgan turar joylarga nisbatan mulk huquqini e'tirof etish bo'yicha bir martalik umumdavlat aktsiyasini o'tkazish to'g'risida» 2018-yil 20-apreldagi PF-5421-son Farmoni ijrosini ta'minlash maqsadida Vazirlar Mahkamasining 461-sonli qaroriga asosan tuman hokimligiga murojaat qilganligini, biroq unga 13.04.2022 yilda 05.11.2020 yilda qabul qilingan qarorini berishganligini, mazkur qaror qonunga xilof ravishda qabul qilinganligini inobatga olib, tuman hokimining 2020-yildagi 5-noyabrdagi qarorini haqiqiy emas deb topishni so'ragan. Ma'lum bo'lishicha, tuman hokimining 2019-yil 22-apreldagi qarori bilan mazkur tuman hududidagi fuqarolarga yer uchastkasiga meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilish hamda o'zboshimchalik bilan qurilgan uylarga nisbatan mulk huquqlarini e'tirof etish haqidagi qarorning 11-bandida D.A. ko'rsatilgan. Mazkur ko'chmas mulk ob'ektiga 11:14:07:01:01:xxxx raqamli kadastr yig'ma jildi rasmiylashtirilgan. Tuman hokimining 2020-yil 5-noyabrdagi qarori bilan 2019 yil 22 apreldagi qarori 11-bandi bekor qilingan. Bunga prokuror protesti asos bo'lgan. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksning 186-moddasiga ko'ra, agar ushbu Kodeksda yoki o'zga qonunlarda boshqa muddatlar belgilanmagan bo'lsa, ma'muriy organning, fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organining, ular mansabdor shaxslarining qarori, harakati (harakatsizligi) ustidan ariza (shikoyat) manfaatdor shaxsga o'zining huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlari buzilganligi to'g'risida ma'lum bo'lgan paytdan e'tiboran olti oy ichida sudga berilishi mumkin. Arizacha sudga 2022-yil iyun oyida shikoyat qilgan. Ya'ni, ustidan shikoyat qilinayotgan qaror 2020-

yilda qabul qilingan. Sud arizachining mulkdorigiga, tegishli tartibda xabardor qilinmaganligiga (xabardor qilinganligi haqida javobgar tomonidan biron bir hujjat taqdim qilinmagan) baho berib, o'tkazib yuborilgan muddatni uzrli deb topishga asos bo'ladi deb hisoblagan. Mazkur ishning muhim jihati sud MSYutKning 15-moddasiga ko'ra, nizoli munosabatni tartibga soluvchi huquq normalari mavjud bo'lmagan taqdirda, sud shunga o'xshash munosabatlarni tartibga soladigan huquq normalarini qo'llashi, bunday normalar ham mavjud bo'lmaganda esa nizoni qonunlarning umumiy asoslari va mazmunidan kelib chiqmoqda. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 12-moddasi 1-qismiga ko'ra, davlat organining yoki fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organining qonun hujjatlariga muvofiq bo'lmagan hamda fuqaroning yoki yuridik shaxsning fuqarolik huquqlarini va qonun bilan qo'riqlanadigan manfaatlarini buzadigan hujjati sud tomonidan haqiqiy emas deb topilishi mumkinligi belgilangan. Sud tomonidan haqiqiy emas deb topilishi mumkin bo'lgan davlat organining hujjati deb FK 8-moddasining ikkinchi qismida ko'rsatilgan va qonun tomonidan fuqarolik huquq va burchlarini vujudga kelishi uchun asos sifatida nazarda tutilgan hujjatlar tushuniladi. O'zbekiston Respublikasi FK 12-moddasining ikkinchi qismida hujjat haqiqiy emas deb topilgan holatlarda huquqni O'zbekiston Respublikasi FK 11-moddasida ko'rsatilgan usul bilan himoyalashni nazarda tutadi. Huquqlari buzilgan sub'ekt, jumladan, huquq buzilgunga qadar mavjud bo'lgan holatni tiklanishini, O'zbekiston Respublikasi FK 15-moddasi tartibida zarar qoplanishini talab qilishi, shuningdek, FK 11-moddasida ko'rsatilgan boshqa usullardan ham foydalanishi mumkin. Sud tomonidan normativ bo'lmagan yoki normativ hujjatni haqiqiy emas deb topilishi u qabul qilingan paytdan boshlab yuridik oqibatlarini keltirib chiqarmaganini bildiradi. Yuqoridagilardan kelib, sud o'tkazib yuborilgan muddat "ma'muriy ishlarni qonunchilik asosida hal qilish" prinsipiga (aniqrog'i "qonun analogiyasi") tayangan holda uzrli deb topib, 05.11.2020-yildagi qarorini haqiqiy emas deb topishni hamda javobgarga prokuror protestini "Ma'muriy tartib-taomillar to'g'risida"gi Qonunning talablariga rioya qilingan holda qayta ko'rib chiqish majburiyati yuklashni lozim topgan[9].

Mazkur prinsip O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining to'g'ridan-to'g'ri qo'llanishi bilan ham bog'liq bo'lib, bu borada 2023-yil 23-iyun O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining "Odil sudlovni amalga oshirishda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi normalarini to'g'ridan-to'g'ri qo'llashning ayrim masalalari to'g'risida"gi 16-son qarori[10] qabul qilinganligi ahamiyatlidir. Unga ko'ra, sudlar ko'rib chiqilayotgan huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi qonun va boshqa normativ-huquqiy hujjatning mazmunini baholashi va Konstitutsiya normalarini to'g'ridan-to'g'ri amal qiluvchi oliy yuridik kuchga ega normativ-huquqiy asos sifatida qo'llashi lozim.

Sud hujjatlarining majburiyligi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 138-moddasiga ko'ra, sud hokimiyatining hujjatlari barcha davlat organlari va boshqa tashkilotlar, mansabdor shaxslar hamda fuqarolar uchun majburiydir.

Mazkur prinsipning quyidagi 3 ta muhim jihati mavjud:

1) Qonuniy kuchga kirgan sud hujjatlari barcha davlat organlari, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, jamoat birlashmalari, korxonalar, muassasalar, tashkilotlar, mansabdor shaxslar va fuqarolar uchun majburiyligi;

2) Qonuniy kuchga kirgan sud hujjatlari O'zbekiston Respublikasining butun hududida ijro etilishi lozimligi;

3) Qonuniy kuchga kirgan sud hujjatlarini bajarmaslik javobgarlikka sabab bo'lishi.

Umuman olganda, ma'muriy sud ishlarini yuritish prinsiplari ma'muriy sudlarda ishlarni ko'rishda faqat nazariy ahamiyatga ega bo'lib qolmay, balki amaliy jihatdan ham sudlar faoliyatining asosiy yo'nalishlarini belgilaydi. Bu prinsiplar sud qarorlarini qabul qilishda qonunchilikka muvofiqlikni ta'minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish hamda protsessual adolatni amalga oshirishda asosiy yo'nalish bo'lib xizmat qiladi. Sudlar tomonidan protsessual qoidalarini qo'llashda mazkur prinsiplar rahbariy qoidalar sifatida qabul qilinadi, ya'ni har bir sudya o'z faoliyatida ulardan kelib chiqib harakat qilishi va qaror qabul qilishda bu prinsiplarga amal qilishi shart. Shu tariqa, ma'muriy sudlardagi prinsiplar sud faoliyatida adolat, ochiqlik, bevosita va samarali

sudlovni ta'minlashning huquqiy kafolati hisoblanadi va ularning qonunchilikdagi maqomi sudlar uchun yo'naltiruvchi me'yor vazifasini o'taydi.

Iqtiboslar/Сноски/References:

1. Ўзбекистон Республикаси Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисидаги кодекси/ Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон, 17.08.2021 й., 03/21/708/0799-сон, 26.08.2021 й., 03/21/711/0825-сон, 17.09.2021 й., 03/21/716/0877-сон // (Code of Administrative Court Proceedings of the Republic of Uzbekistan / National Database of Legislation, dated April 21, 2021, No. 03/21/683/0375; dated August 17, 2021, No. 03/21/708/0799; dated August 26, 2021, No. 03/21/711/0825; dated September 17, 2021, No. 03/21/716/0877).
2. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси/Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 01.05.2023 й., 03/23/837/0241-сон // (Constitution of the Republic of Uzbekistan // National Database of Legislation, dated May 1, 2023, No. 03/23/837/0241).
3. Ўзбекистон Республикасининг “Судлар тўғрисида”ги Қонуни / Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.07.2021 й., 03/21/703/0723-сон; 02.03.2024 й., 03/24/917/0170-сон // (Law of the Republic of Uzbekistan “On Courts” / National Database of Legislation, dated July 29, 2021, No. 03/21/703/0723; dated March 2, 2024, No. 03/24/917/0170).
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Давлат органлари билан муносабатларда фуқаролар ва тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқларининг самарали ҳимоя этилишини таъминлаш ҳамда аҳолининг судларга бўлган ишончини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Қарори // Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 07/22/107/0083-сон // (Decree of the President of the Republic of Uzbekistan “On Measures to Ensure the Effective Protection of the Rights of Citizens and Business Entities in Relations with State Bodies and to Further Increase Public Confidence in Courts” / National Database of Legislation, dated January 29, 2022, No. 07/22/107/0083).
5. Административно-процессуальный кодекс Грузии // (Administrative Procedural Code of Georgia // sakanonmdeblo matsne (National Legislative Messenger), available at) <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16492?publication=106>
6. Административно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики (Administrative Procedural Code of the Republic of Azerbaijan // Continent-Online.com, available at) https://continent-online.com/Document/?doc_id=30573000
7. Административный процедурно-процессуальный кодекс Республики Казахстан // (Administrative Procedural-Process Code of the Republic of Kazakhstan // Adilet (Legal Information System) of the Republic of Kazakhstan, available at) <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K2000000350>.
8. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 21.02.2020 йилдаги “Суд муҳокамаси ошқоралигини ва судлар фаолиятига доир ахборот олиш ҳуқуқини таъминлаш тўғрисида”ги 4-сон қарори (Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan “On Ensuring the Openness of Court Hearings and the Right to Receive Information on the Activities of Courts” // National Database of Legislation (Lex.uz), dated February 21, 2020, No. 04; available at) <https://lex.uz/docs/4751577?ONDATE=29.04.2025>
9. <https://public.sud.uz/report> (Интернет тармоғида эълон қилинган суд қарорлари) // <https://public.sud.uz/report> (Officially published court decisions)
10. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг “Одил судловни амалга оширишда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси нормаларини тўғридан-тўғри қўллашнинг айрим масалалари тўғрисида”ги 16-сон қарори (Resolution No. 16 of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan “On Certain Issues of Direct Application of the Norms of the Constitution of the Republic of Uzbekistan in Ensuring Fair Justice” // Lex.uz, dated June 23, 2023; available at) <https://lex.uz/docs/6523654>

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

JOURNAL OF LAW RESEARCH

Taqdim etilayotgan maqolalarga qo'yilgan talablar:

1. Maqola o'zbek, ingliz va rus tillarida qabul qilinadi va Microsoft Word dasturida Times New Roman shriftida 12 kegl, 1 satr oralig'ida, sahifalar barcha tomondan 2 sm qoldirilgan bo'lishi shart. Satr boshi - 1,25 sm bo'lib, satrlarni eniga to'g'irlash, so'zlarni boshqa qatorga ko'chirish avtomatik tarzda bo'lishi lozim.
2. Birinchi qator o'ng tomondan muallifning familiyasi, ismi va otasining ismi, ikkinchi qatorda muallifning ish joyi, lavozimi, ilmiy darajasi va unvoni va e-mail, uchinchi qatorda sahifaning o'rtasida bosh va qalin harflar bilan maqolaning nomi yoziladi. Ushbu ma'lumotlar o'zbek, ingliz va rus tillarda berilishi lozim.
3. Keyingi qatordan o'zbek, ingliz va rus tillarida kamida 60 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida so'zdan iborat annotatsiya beriladi.
4. Keyingi qatordan 6-10 ta o'zbek, ingliz va rus tillarida kalit so'zlar beriladi.
5. Keyingi qatordan asosiy matn umimiy so'zi minimal 2000 ta bo'ladi.
6. Adabiyotlarning to'liq ro'yxati asosiy matndan so'ng alifbo tartibida ko'rsatilishi lozim va havolalar asosiy matnda bo'lishi kerak [1, B.25].
7. Maqolada keltirilgan dalillarning to'g'riligi uchun muallif mas'ul, plagiat holati taqiqlanadi.
8. Web of science, Scopus tizimidagi jurnallardan iqtiboslar olish maqsadga muvofiqdir.

Требования к оформлению научной статьи:

1. Статья принимается на узбекском, английском и русском языках и должна быть оформлена в Microsoft Word шрифтом Times New Roman, размер 12, межстрочный интервал — 1, поля со всех сторон — 2 см. Абзацный отступ — 1,25 см; выравнивание по ширине и переносы слов должны быть включены автоматически.
2. В первой строке справа указываются фамилия, имя и отчество автора; во второй строке — место работы автора, должность, ученая степень и звание, а также e-mail; в третьей строке по центру страницы крупным и жирным шрифтом — название статьи. Эти сведения должны быть приведены на узбекском, английском и русском языках.
3. Ниже дается аннотация на узбекском, английском и русском языках, содержащая не менее 60 слов на каждом языке.
4. Далее приводятся 6–10 ключевых слов на узбекском, английском и русском языках.
5. Далее основной текст: общий объем текста должен быть не менее 2000 слов.
6. Полный список литературы должен быть приведен после основного текста в алфавитном порядке; ссылки должны присутствовать в основном тексте в формате [1, C.25].
7. Автор несет ответственность за достоверность приведенных в статье доказательств; плагиат запрещен.
8. Рекомендуется цитирование журналов из база данных Web of Science и Scopus.

Requirements of the articles submitted:

1. Articles are accepted in Uzbek, English and Russian and must be prepared in Microsoft Word using Times New Roman font, size 12, single line spacing, with 2 cm margins on all sides. First-line indent is 1.25 cm; text should be justified and word hyphenation/line breaks set to automatic.
2. In the first line on the right: the author's surname, given name and patronymic; in the second line: the author's affiliation, position, academic degree and title, and e-mail; in the third line centered on the page: the article title in bold and uppercase (or bold). These details must be provided in Uzbek, English and Russian.
3. Next, provide an abstract in Uzbek, English and Russian of at least 60 words in each language.
4. Next, provide 6–10 keywords in Uzbek, English and Russian.
5. Next, the main text: total word count must be at least 2000 words.
6. The full list of references must appear after the main text in alphabetical order, and citations should appear in the main text in the format [1, P.25].
7. The author is responsible for the accuracy of the evidence presented in the article; plagiarism is prohibited.
8. It is advisable to include citations from journals indexed in Web of Science and Scopus.